

Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto

Lausunto 55

10.9.2002

55. Lausunto potilasvakuutusvastuun kirjaamisesta

1. Lausuntopyyntö

Suomen Kuntaliitto on pyytänyt lausuntoa potilasvakuutusvastuun kirjaamista koskevista kirjausohjeista. Hakija esittää, että kuntajaosto muuttaisi potilasvakuutusvastuun kirjaamista koskevia ohjeitaan siten, että:

Vaihtoehto I: Tilikaudelle tuloslaskelmaan kuluksi kirjataan lainakirjan mukaan tilikaudella maksettava määrä ja edelliseltä tilikaudelta mahdollisesti laskutettava korjausmaksu ja taseen liitetiedoissa vastuuna ilmoitettaisiin vastuun määrä ja sen muutos verrattuna edelliseen tilikauteen. Aiempina tilikausina kertyneet pakolliset varaukset siirretään omaan pääomaan (esim. peruspääomaan).

Vaihtoehto II: Tilikaudella tuloslaskelmaan kuluksi kirjataan lainakirjan mukaan tilikaudella maksettava määrä ja edelliseltä tilikaudelta mahdollisesti laskutettava korjausmaksu ja taseen varuseränä, esim. arvostuseränä, ilmoitetaan vastuun määrä tilikauden päättyessä.

Muutosta hakija perustelee sillä, että nykyisten ohjeiden noudattaminen aiheuttaa sairaanhoitopiirien kuntayhtymille suurta epävarmuutta, koska vahinkovastuiden muutos kirjataan vuosittain kuluksi. Potilasvakuutusmaksun määrittely on monimutkainen ja vuosittaiset heilahtelut ovat suuria. Vastuut, jotka potilasvakuutuskeskus vakuutuksenottajille ilmoittaa, ovat usein virheellisiä tai ylimitoitettuja. Tästä syystä syntyneillä tuloslaskelman alijäämillä ja mahdollisesti kertyneillä kumulatiivisilla alijäämillä voi olla merkittävä taloudellinen vaikutus sairaanhoitopiirien kuntayhtymissä, vaikka niiden fiskaalinen merkitys lyhyellä aikavälillä ei ole yhtä merkittävä. Vaikka alijäämän kattaminen ei lainsäännösten mukaan ole kuntayhtymissä pakollista, niin jäsenkunnat joka tapauksessa odottavat tasapainoista taloudenpitoa.

Koska potilasvahinkovastuu realisoituu maksettavaksi vastaisina tilikausina, ei vastuun lisäyksestä johtuvia alijäämiä ole perusteltua kattaa kuntayhtymän palvelujen hintoja tarkistamalla. Taseeseen kertyneiden alijäämien tulisi osoittaa rahan-
tarve, joka tulee kattaa ensisijaisesti tulo-rahoituksen ylijäämällä. Viime kädessä vastuu sairaanhoitopiirin potilasvakuutusmaksujen suorittamisesta on ao. sairaanhoitopiirin jäsenkunnilla.

2. Lausunnon perustelut

2.1 Kirjanpitolaki (30.12.1997/1336)

Kirjanpitolain 5:14 §:n 1 momentin mukaan tuotoista on vähennettävä velvoitteista vastaisuudessa aiheutuvat sellaiset menot ja menetykset, jotka täyttävät seuraavat neljä tunnuspiirrettä:

- 1) ne kohdistuvat päättyneeseen tai aikaisempaan tilikauteen;
- 2) niiden toteutumista on tilinpäätöstä laadittaessa pidettävä varmana tai todennäköisenä;
- 3) niitä vastaava tulo ei ole varma eikä todennäköinen; sekä
- 4) ne perustuvat lakiin tai kirjanpitolovelvollisen sitoumukseen sivullista kohtaan.

Mainitun säännöksen kaikkien kohtien tulee täytyä, jotta kyseinen meno tai menetys on kirjauskelpoinen. Eri kohtien sisällöstä on kuntajaoston yleisohjeessa taseen laatimisesta todettu seuraavaa:

1) Menon tai menetyksen tulee kohdistua päättyneeseen tai aikaisempiin tilikausiin. Meno kohdistuu tulevaan tilikauteen, kun menoa vastaavia tulonodotuksia on olemassa tai menon pääasialliset vaikutukset palvelutuotannossa ajoittuvat tulevaan tilikauteen.

2) Menoa tai menetystä on tilinpäätöstä laadittaessa pidettävä varmana tai todennäköisenä, ennen kuin se merkitään pakolliseksi varaukseksi. Mikäli menon toteutuminen on mahdollista mutta ei todennäköistä, esitetään meno vastuuna

liitetiedoissa. "Varmana toteutuminen? perustuu sitoumukseen tai muutoin määräytyvään maksuveloitteeseen. "Todennäköiseen toteutumiseen? liittyy sen sijaan arviointia muun muassa siitä syystä, ettei maksuveloitte ole kiistaton.

3) Mikäli vastainen tulo ei ole varma tai todennäköinen ja myös muut mainitun säännöksen kohdat täyttyvät, on vastainen meno tai menetys kirjattava kuluksi ja pakolliseksi varaukseksi. Mikäli tuloja on odotettavissa, mutta ne alittavat vastaiset menot tai menetykset, kirjataan vain erotus. Mikäli menoon tai menetykseen on varauduttu vakuutuksella tai vahinkorahastolla, kirjataan vastaisena menona tai menetyksenä kattamaton omavastuu. Mikäli vastaisia menoja tai menetyksiä vastaavat tulonodotukset ovat olemassa, kirjataan vastaiset menot tai menetykset sille tilikaudelle, jolla vastaavat tulotkin tuloutuvat.

4) Vastaisen menon tai menetyksen kirjaaminen edellyttää paitsi edellä mainittujen 1-3 kohtien edellytysten täyttymistä, myös sitä, että vastainen meno tai menetys perustuu lakiin tai sitoumukseen sivullisia kohtaan.

2.1.2 Vapaaehtoinen kirjaaminen

Vastaisen menon tai menetyksen kirjaaminen on kirjanpitolain 5:14 § 2 momentin mukaan vapaaehtoista, kun se on yksilöitävissä ja edellä 1-3 kohdissa säädetty edellytykset täyttyvät. Mikäli tällaisia menoja ei kirjata, annetaan tilinpäätöksen liitetiedoissa riittävät lisätiedot seikoista, joilla saattaa olla olennainen vaikutus kunnan tilikauden tulokseen tai taloudelliseen asemaan.

2.1.3 Pakollinen varaus vai siirtovelka

Jos kirjanpitolain 5:14 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetun menon tai menetyksen täsmällistä määrää tai toteutumisajankohtaa ei tiedetä, on 5:14 §:n 3 momentin mukaan kyseessä pakollinen varaus. Kirjanpitolain 4:6 §:n 2 momentin 3-kohdan mukaan vastainen meno tai menetys kirjataan tuloslaskelmaan kuluksi ja taseen siirtovelkoihin, jos menon tai menetyksen täsmällinen määrä ja toteutumisajankohta tunnetaan.

2.1.4 Vastaisten meno- ja menetykskirjausten enimmäismäärä

Kirjanpitolain 5:14 § 4 momentin mukaan edellä 1 momentissa tarkoitetut menot ja menetykset merkitään tuloslaskelmaan ja taseeseen niiden todennäköiseen määrään. Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitetut menot ja menetykset merkitään tuloslaskelmaan ja taseeseen enintään niiden todennäköiseen määrään.

2.2 Potilasvahinkolaki (25.7.1986/585)

Potilasvahinkolain 4 §:n mukaan terveyden- ja sairaanhoitotoimintaa harjoittavilla on oltava vakuutus tämän lain 1 §:n tarkoittaman potilasvahingon varalta.

Julkisella sektorilla kuntien ja kuntayhtymien potilasvakuutukset on toteutettu siten, että sairaanhoitopiirien kuntayhtymät ovat ottaneet Potilasvakuutuspoolilta lain tarkoittaman vakuutuksen. Sairaanhoitopiireille lasketaan tapahtuneiden vahinkojen perusteella vuosittain vakuutusmaksuvastuu, josta tilinpäätösvootta edeltävän vuoden loppuun mennessä tapahtuneiden vahinkojen osalta tehdään velkakirja, ja tilinpäätösvoonna tapahtuneiden vahinkojen osuus jää vakuutusmaksuvelaksi. Lainaa sairaanhoitopiirit lyhentävät vuosittain vuotuisten korvausten maksamisen suhteessa. Lainasopimusmenettelyä on selvitetty tarkemmin kuntajaoston aikaisemmassa potilasvakuutusta koskevassa lausunnossa 42.

Julkisen sektorin potilasvakuutusjärjestelmän taustalla on, ettei julkisyhteisöjen, kuten kuntien, tarvitsisi etukäteen maksaa vakuutusmaksuja vakuutuslaitoksille jopa kymmenien vuosien korvausten kattamiseen, vaan varat ovat kuntien käytössä ja vastuuta lyhennetään vuosittain maksettujen korvausten tahdissa. Sairaanhoitopiirit vastaavat myös piirinsä alueen kuntien ja terveydenhuollon kuntayhtymien potilasvakuutuksen kustannuksista potilasvakuutuspoolille. Julkisen sektorin potilasvakuutusjärjestelmää luotaessa hallinnollisen kirjanpidon aikana tarkoituksena ei ollut kirjata potilasvahinkovastuun määrää sairaanhoitopiirissä kuluksi, vaan kuluksi vain kunakin vuonna maksettavaksi tuleva osuus. Muu osa vahinkovastuusta oli tarkoitettu ilmoitettavaksi vastuuna. Kunnat ovat aikanaan itse halunneet luoda potilasvakuutukseensa tämän järjestelmän, joka poikkeaa tavanomaisesta vakuutustoiminnasta.

2.3 Kuntajaoston aikaisemmat lausunnot

Lausunto 8/24.2.1997 potilasvakuutusmaksuihin liittyvän lainan käsittelystä sairaanhoitopiirin kuntayhtymän kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä

Lausunnon mukaan potilasvahinkoa vastaava vakuutusmaksuvastuu vähennetään kuluna tuotoista tilikaudella, jolloin korvausvelvoite on syntynyt. Vakuutusmaksusta velaksi kirjattava osuus merkitään pitkäaikaiseen vieraaseen pääomaan, lainoihin vakuutuslaitoksilta. Tilinpäätöstä seuraavana tilikautena erääntyvä velan määrä merkitään kuitenkin lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan. Lisäksi lausunnonssa annettiin ohje taseen ulkopuolella ilmoitettujen potilasvahinkovastuu-lainojen merkitsemisestä vuoden 1997 aloittavaan taseeseen.

Lausunto 29/16.3.1998 potilasvahinkovastuun käsittelystä vuoden 1997 tilinpäätöksessä

Lausunto on annettu lausuntopyyntöön, miten vakuutusmaksuvastuu tulee käsitellä vuoden 1997 tilinpäätöksessä tilivuoden jälkeen ratkaistavien vahinkojen arvion ja vahinkojen selvittelyvarausten suhteen. Lausunnon mukaan sairaanhoitopiiriin kuntayhtymän tulee kirjata ratkaisemattomien vahinkojen vakuutusmaksuvastuu sekä vuonna 1997 ja sen jälkeen sattuneiden vahinkojen selvittelyvaraus tilinpäätöksessä kuluksi ja pakolliseksi varaukseksi todennäköiseen arvoon. Arvon määrittelyn pohjana kuntayhtymä voi käyttää Potilasvakuutuspoolin ilmoitusta vakuutusmaksuvastuusta ja selvittelyvarauksesta tai omaa, mainittua ilmoitusta todennäköisempää arviota.

Lausunto 42/16.11.1999 kirjanpitolain soveltamisesta potilasvahinkovastuun kirjanpitokäsittelyssä

Lausuntopyyntö tuli ajankohtaiseksi, koska kirjanpitolain pakollista varausta koskevat säännökset muuttuivat aikaisemmasta.

Lausunnon mukaan potilasvakuutuksen maksuvastuu kirjataan kuluksi tilikaudella, jolloin sattunutta vahinkoa vastaava korvausvastuu on syntynyt. Maksuvastuusta seuraavana vuonna maksettava osa kirjataan lyhytaikaisiin siirtovelkoihin ja muu osa pakolliseksi varaukseksi todennäköiseen arvoon.

Arvon määrittelyn pohjana kuntayhtymä käyttää ratkaistujen vahinkojen osalta Potilasvahinkopoolin ilmoitusta vakuutusmaksuvastuusta sekä ratkaisemattomien vahinkojen vakuutusmaksuvastuusta ja selvittelyvarauksesta joko mainittua ilmoitusta tai omaa todennäköisempää arviota. Aikaisemmin pitkäaikaiseksi lainaksi kirjattu osuus siirretään tasekirjauksena pakollisiin varauksiin.

2.4 Potilasvahinkovastuun laskutuskäytännön ongelmia

Kuluksi kirjatun potilasvakuutusvastuun sairaanhoitopiirit perivät pääsääntöisesti jäsenkunnilta erityismaksuosuutena asukasmäärän suhteessa tai palvelujen hinnoissa. Jäsenkuntien kannalta ongelmana on kassaylijäämän kertyminen kuntayhtymään, mikäli laskutus on vastuun koko määrästä. Toisaalta, jos kuluksi kirjattua vakuutusvastuuta ei peritä täysimääräisenä, kuntayhtymän kannalta ongelmana on kertyvä alijäämä.

3. Kuntajaoston kannanotto

Vakuutusmaksuvastuun vaihtelut ovat vuosittain olleet suuria, samoin niistä velkakirjalle merkittyjen osuuksien vaihtelut, joten myös kuluksi sekä siirtovelaksi ja pakolliseksi varaukseksi kirjattavat määrät ovat vaihdelleet suuresti ja vastaavasti kunnilta perityt osuudet ovat vaihdelleet vuosittain melko paljon sairaanhoitopiireittäin.

Kuntajaosto katsoo kuitenkin, ettei lausunnon 42 kirjaamisohjeiden muuttamiseen ole perusteita, vaan sairaanhoitopiiri merkitsee edelleen potilasvakuutusvastuuta koskevat erät kirjanpitoonsa ja tilinpäätökseensä ko. lausunnon mukaisesti. Hyvän kirjanpitotavan mukaista on, että vakuutustekninen vastuuketju kuntayhtymästä jäsenkuntiin on katettu loppuun saakka.

Se miten kunnat ja kuntayhtymät järjestävät keskinäiset suhteensa, ei ole kirjanpitokysymys eikä siten kuntajaoston toimivaltaan kuuluva asia. Kuntayhtymän alijäämäisen tuloksen tai kassaylijäämän muodostumisen estäminen on kuitenkin perusteltua ja mahdollista. Alijäämä voidaan estää ottamalla vahinkovastuumeno huomioon palvelujen hinnoissa tai erillismaksuosuuksina. Kassaylijäämä on taas vältettävissä merkitsemällä vuosittain maksettavan määrän ylittävä osuus vuotuisesta vahinkovastuun lisäyksestä siirtosaamiseksi jäsenkunnilta. Jäsenkunnat merkitsisivät vastaavan osan kuntayhtymän laskutuksesta siirtovelaksi. Näin toteutuisi potilasvakuutusjärjestelmän tarkoitus olla keräämättä kunnilta maksuja etukäteen vuotuista maksuosuutta enempää.

4. Kuntajaoston lausunto

Kuntajaosto toteaa, ettei ole perusteltua muuttaa potilasvakuutusvastuun kirjaamisesta sairaanhoitopiiriin kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä voimassa olevan lausunnon 42 kirjausohjeita.

Sairanhoitopiiriin kuntayhtymän alijäämäisen tuloksen tai kassaylijäämän muodostumisen estämisen osalta kuntajaosto viittaa mahdollisuuteen kannanotossa esitetyn laskutus- ja kirjanpitokäytännön soveltamiseen.